

Mondelinge taalvaardigheid	Voor aanvang groep 1 Het kind... ▶	
Woordenschat en woordgebruik	▶ heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 4000 woorden	Eind groep 2 Het kind... ▶
	▶ heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 2000 woorden	▶ heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden
	▶ gebruikt woorden in een andere situatie	▶ gebruikt een nieuw geleerd woord in een andere situatie
	▶ gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden	▶ gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden
	SPECIFICATIES ▶ kent het verschil tussen ik, jij, hij/zij ▶ gebruikt verleden tijd, bijvoorbeeld: 'We gingen naar de dierentuin.' ▶ gebruikt onbepaalde voornaamwoorden, bijvoorbeeld: 'Iedereen, alles...' ▶ gebruikt bijvoeglijke naamwoorden, bijvoorbeeld: 'kleine, rode...' ▶ gebruikt het woordje <i>er</i>, bijvoorbeeld: 'Er zit een poes in de tuin.'	SPECIFICATIES ▶ betekenisgrenzen worden scherper, bijvoorbeeld: het kind gebruikt het woord <i>huis</i> niet meer voor alle gebouwen maar maakt onderscheid tussen een kasteel, kerk, bungalow, etc... ▶ kent het verschil tussen enkel- en meervoudsvormen en kan dit interpreteren, bijvoorbeeld: 'Daar staat een trein.' versus: 'Dat zijn ook treinen.' ▶ begrijpt ontkenning, bijvoorbeeld: 'Ik wil niet dat jij dat doet.' of 'Er zijn geen appels meer.'
Vloeiend en verstaanbaar vertellen	▶ heeft 75% van de klinkers en medeklinkers van het Nederlandse taalsysteem verworven	▶ beheerst het Nederlandse klanksysteem
	SPECIFICATIES ▶ laat onbeklemdtoonde lettergrepen niet langer weg (zegt bijvoorbeeld niet langer 'naan' maar 'banaan') ▶ heeft nog moeite met clusters van medeklinkers (zegt bijvoorbeeld 'tap', i.p.v. 'trap') ▶ laat laatste medeklinker soms nog weg (vooral 'r' en 'r', zegt bijvoorbeeld 'kame' i.p.v. 'kamer')	SPECIFICATIES ▶ soms nog slissend 's' of stroeve 'r' articuleert soms wat onduidelijk ▶ moeite met 'vreemde klinken' (voor kinderen in een Nederlandse thuissituatie kunnen dit klinken in leenwoorden zijn (garage, lunch); anderstalige kinderen kunnen moeite hebben met het onderscheid tussen lange en korte klinken in het Nederlands (man/maan, vis/vies) ▶ moeite met 'sp' aan woordende (bijvoorbeeld 'wesp') ▶ maakt duidelijker onderscheid tussen klinken in woordgrenzen, bijvoorbeeld: het kind zegt niet langer 'isse fiets' maar 'dit is een fiets'
Luisteren	▶ vertelt over wat hij gedaan of meegemaakt heeft op verstaanbare en begrijpelijke wijze	▶ vertelt uitvoerig en samenhangend over wat hij gedaan of meegemaakt heeft
	▶ benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen	▶ benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen met gebruik van complexe zinsconstructies
	▶ beschrijft veel voorkomende handelingen, zoals eten of naar bed gaan	▶ beschrijft een aantal veel voorkomende handelingen met gebruik van complexe zinsconstructies
	SPECIFICATIES ▶ maakt zinnen met een vervoegd werkwoord, bijvoorbeeld: 'Peter heeft zuiger uit(ge)daan.' ▶ maakt eenvoudige samengestelde zinnen (en, dan, toen, en dan, en toen...) ▶ maakt vraagzinnen (wie, wat, waar, hoe...) ▶ kan praten over thema's buiten het hier-en-nu ▶ heeft nog moeite met lange zinnen ▶ maakt nog regelmatig fouten met onregelmatige vervoegingen (zegt bijvoorbeeld 'Ik loopte'/'liegde')	SPECIFICATIES ▶ begrijpt en gebruikt steeds meer verschillende werkvoordsvervoegingen, bijvoorbeeld 'ik loop, jij/hij loopt, wij lopen' en 'ik/jij/hij liep, wij liepen' kan een plotstructuur redelijk verwoorden ▶ maakt samengestelde zinnen (omdat, want, maar, of, die, dat, welke) ▶ maakt gebruik van uitbreidingen en vraaggesprekken, bijvoorbeeld: niet langer antwoorden met een simpel 'ja' of 'nee', maar 'Nee, ik lust geen pindaas; ik wil hagelslag!' ▶ vertelt over gebeurtenissen in het verleden en trekt daarbij conclusies, bijvoorbeeld: 'Opa, was niet gekomen; ik denk dat hij ziek was.' ▶ houdt steeds meer rekening met de mentale staat van anderen (bijvoorbeeld gevoels, gedachten, verlangen en kennis van de luisteraar) ▶ maakt beter onderscheid tussen taalgebruik in verschillende situaties (thuis, op school, etc.) ▶ heeft nog moeite met het leggen van logische verbanden, bijvoorbeeld: 'Vergeleken met jou is Maarten erg klein.' ▶ heeft nog veel moeite met passieve zinnen, bijvoorbeeld: 'Els wordt door Kees geslagen.'
	▶ kan enkelvoudige instructie begrijpen en uitvoeren	▶ kan meervoudige instructie en mededelingen begrijpen en uitvoeren, bijvoorbeeld 'als de bel gaat pak je je tas en ga je netjes in de rij staan.'
	▶ luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en ontwikkelt verhaalbegrip door het interactief voorlezen	▶ luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en begrijpt het verhaal of de informatieve tekst
	▶ luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/gesproken tekst op internet	▶ luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/gesproken tekst op internet
	▶ luistert naar een ander	▶ laat zien dat hij naar een ander luistert en geeft gepaste feedback, bijvoorbeeld door te knikken of te antwoorden

Mondelinge taalvaardigheid	Voor aanvang groep 1 Het kind... ▶	Eind groep 2 Het kind... ▶
Gesprekjes voeren	▶ kan een gesprek voeren met leidster en ander kind ▶ kent enkele gespreksregels ▶ reageert spontaan op ander kind of leidster, bijvoorbeeld door iets over zichzelf te vertellen	▶ kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht en ander kind ▶ kent en handelt naar de gespreksregels, zoals wachten tot een ander is uitgesproken ▶ kan op communicatief adequate wijze spontaan vertellen over onderwerpen die hem bezighouden
	▶ geeft antwoord op vragen van de leidster of ander kind SPECIFICATIES ▶ hoe, waarmee, wanneer, etc.-vragen denken ▶ tegendeelvragen (Bij een plaatje van een eend: 'Is dat een kikker?') ▶ keuzevragen (kiezen tussen meerdere en complexere zaken) ▶ indirecte vragen (bijvoorbeeld: 'ik zou graag weten waarom je dat deed') ▶ reflectieve vraag (bijvoorbeeld: 'hoe vind je dat het ging?')	▶ geeft gepast antwoord op vragen van de leerkracht of ander kind SPECIFICATIES ▶ hoe, waarmee, wanneer, etc.-vragen denken ▶ tegendeelvragen (Bij een plaatje van een eend: 'Is dat een kikker?') ▶ keuzevragen (kiezen tussen meerdere en complexere zaken) ▶ indirecte vragen (bijvoorbeeld: 'ik zou graag weten waarom je dat deed') ▶ reflectieve vraag (bijvoorbeeld: 'hoe vind je dat het ging?')
Mening uiten en vragen stellen	▶ leert vergelijkingen te maken en zijn mening te geven	▶ kan zijn mening verwoorden, o.a. door gebruik van 'ik vind' zinnen
	▶ stelt vragen om ergens meer over te weten te komen: <i>wat, wie, waar, waarom, welke, wanneer, etc.</i>	▶ stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te komen: <i>hoeveel, waarmee, welke, wanneer, etc.</i>
	▶ vraagt om hulp	▶ kan op een gepaste wijze de hulp van anderen inroepen

Ontluikende- en beginnende geletterdheid	Voor aanvang groep 1 Het kind... ▶	▶ beleeft zichtbaar plezier aan voorlezen, boeken en rijmpjes	Eind groep 2 Het kind... ▶	▶ toont zijn plezier in voorlezen en boeken ▷ leeft mee met personages in op de leeftijd afgestemde prentenboeken ▷ kan uitleggen hoe een personage zich voelt ▷ uit zijn gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmple, zoals leuk, grappig of stom
	Leesplezier			
Oriëntatie op boek en verhaal	Voor aanvang groep 1 Het kind... ▶	▶ ontdekt de samenhang tussen illustratie en tekst ▶ heeft ervaring opgedaan met boeken en de manier waarop boeken (voor)gelezen worden ▶ ontdekt de structuur in verhalen ▶ kan de inhoud van het boek al een beetje voorspellen op basis van de omslag van het boek ▶ kan een verhaal na vertellen aan de hand van een plaatjesboek ▶ kan de leidster nadoen als zij stukjes uit het boek uitbeeldt	Eind groep 2 Het kind... ▶	▶ begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen ▶ weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts ▶ weet dat verhalen een opbouw hebben en dat een boek een begin en einde heeft ▶ weet dat de voor- en achterkant van het boek informatie over de inhoud geven ▶ kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties ▶ kan een voorgelezen verhaal naspelen met behulp van aanwijzingen van de leerkracht
	Oriëntatie op geschreven taal	▶ ontdekt dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren ▶ ervaart dat dingen die opgeschreven zijn je iets kunnen leren ▶ ervaart dat dingen die je zegt, opgeschreven kunnen worden ▶ ontdekt het verschil tussen 'lezen' en 'schrijven' ▶ bladert door (prenten)boeken en speelt alsof hij eigen en andermans teksten kan 'lezen' ▶ kan, met behulp van volwassenen, eigen boodschappen in een primitieve 'geschreven' versie vastleggen ▶ wordt zich bewust van klanken in woorden ▶ doet mee met spelletjes rond taal (bijvoorbeeld het afmaken van het laatste woord van een liedje) ▶ ontdekt de relatie tussen klanken en letters ▶ doet ervaring op met rijmen ▶ herkent symbolen, bijvoorbeeld: P (parkeren), L (lesauto), AH (Albert Heijn)	Eind groep 2 Het kind... ▶	▶ weet dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren ▶ weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, etc. kan lezen om iets te weten te komen ▶ weet dat je iets op kan schrijven (op papier of op de computer) als je iets wilt vertellen ▶ weet wanneer er sprake is van 'lezen' en 'schrijven' en kan 'lezen' en 'schrijven' van elkaar onderscheiden ▶ herkent en benoemt (enkele) letters, bijvoorbeeld de eigen naam ▶ schrijft tekens die op letters (beginnen te) lijken ▶ kan betekenisonderscheidende klanken (fonemen) in woorden onderscheiden ▶ doet mee met woord-/klankspelletjes, bijvoorbeeld door woorden in lettergrepen te verdelen en daarbij te klappen ▶ weet dat letters met klanken corresponderen ▶ herkent en gebruikt rijmwoorden ▶ is gemotiveerd om de betekenis van geschreven taal te achterhalen
Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Voor aanvang groep 1 Het kind... ▶	▶ doet mee met spelletjes rond taal (bijvoorbeeld het afmaken van het laatste woord van een liedje) ▶ ontdekt de relatie tussen klanken en letters ▶ doet ervaring op met rijmen ▶ herkent symbolen, bijvoorbeeld: P (parkeren), L (lesauto), AH (Albert Heijn)	Eind groep 2 Het kind... ▶	▶ doet mee met woord-/klankspelletjes, bijvoorbeeld door woorden in lettergrepen te verdelen en daarbij te klappen ▶ weet dat letters met klanken corresponderen ▶ herkent en gebruikt rijmwoorden ▶ is gemotiveerd om de betekenis van geschreven taal te achterhalen

Taalbeschouwing	Voor aanvang groep 1 Het kind... ▶	▶ is op speelse wijze bezig met taal, praat bijvoorbeeld volwassenen na met een gespeelde 'volwassen' stem of maakt eigen woorden, bijvoorbeeld: kind krijgt een drinkbeker en wil ook een 'eetbord'. ▶ wordt zich bewust van eigen taalgebruik, zegt bijvoorbeeld: 'toen ik een baby was heb ik niet gepraat, hè?' ▶ wordt zich bewust dat je over taal kan praten	Eind groep 2 Het kind... ▶	▶ reflecteert op eigen taalgebruik en dat van anderen, bijvoorbeeld door een grapje te maken over taal of te vragen naar betekenis ▶ verbetert eigen taalgebruik ▶ praat (in kringgesprek) over taal en praten